

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O`RTA
MAXSUS TA`LIM VAZIRLIGI
AJINIYOZ NOMIDAGI NUKUS DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI**

Tarix fakulteti

«Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi» bakalavr
ta'lim yo'nalishi 4^B kurs talabasi Mavlanov Ne'matjonning
«Milliy g'oya targ'iboti texnologiyalari» fanidan

KURS ISHI

**Mavzu: Milliy g'oya targ'ibotida axborot yetkazishning
vazifalari**

**Bajargan:
Qabul qilgan:**

**Mavlanov N
Ametov A**

NUKUS-2016

Reja:

Kirish

I. Bob. Milliy istiqlol g'oyasini xalqimiz ongi va qalbiga singdirishda axborot yetkazishning ustuvor yo'nalishlari

1.1 Mafkuraviy tarbiyani samarali tashkil etish imkoniyatlari.

1.2 Milliy g'oyada axborot singdirish usullari, texnologiyalari, ustuvor yo'nalishlari

II. Ommaviy axborot vositalari va g'oyaviy ta'sir ko'rsatish mexanizmlari.

2.1 Ommaviy axborot vositalari orqali milliy istiqlol g'oyasini singdirish, axborot terroriga, mafkuraviy taxdidlarga munosib javob berishning ahamiyati

2.2 Milliy g'oya targ'iboti va ma'naviy-ma'rifiy ishlarda axborot yetkazishda targ'ibot texnologiyalaridan foydalanish

III. Xulosa

Foydalanilgan adabiyotlar

KIRISH

«Albatta, mafkurani bir kun yoki bir yilda yaratib bulmaydi. Chunki mafkura shakllanadi, shakllantirib boriladi. Uning asosiy tamoyillarini ishlab chiqish mumkin. Ammo bu tamoyillar real xayotda o'z o'rnini topmasa, bunday mafkura faqat qog'ozda bo'ladi, xolos».

ISLOM KARIMOV

O'zbekiston mustaqillik yillarida erkin bozor munosabatlari, huquqiy demokratik davlat barpo etish, barcha sohalarida keng ko'lamli islohotlar o'tkazish, yangicha fikrlaydigan, mehnatga yangicha munosabat bilan qaraydigan yoshlarni tarbiyalash, milliy-ma'naviy qadriyatlarimizni tiklash xalqimiz uchun farovon turmush sharoiti yaratish yo'lidan bormoqda.

Mamlakatimizda "Ta'lim to'g'risida" gi qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" ning qabul qilinishi olamshumul ahamiyatga ega bo'ldi. Mazkur qonun va dastur davlatimiz taraqqiyoti, uning dunyo hamjamiyatiga, rivojlangan mamlakatlar safiga qisqa muddatlarda qo'shilishiga imkon yaratadi.

Zamonaviy kadrlarsiz esa sanoat, qishloq xo'jaligi, tadbirkorlik va ijtimoiy hayotni rivojlantirishni tasavvur qilish qiyin.

Ilm-fan jadal taraqqiy etayotgani tufayli turli fan sohalarida erishilgan yutuqlar tez yangilanib bormoqda.

Bilim - o'sish omilidir. Uni vaqt talabi darajasida yangilab borish kerak. Shuning uchun yangicha fikrlaydigan zamonaviy kadrlarni tayyorlashda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni kuchaytirishni zamonning o'zi talab qilmoqda.

Kurs malakaviy ishning maqsadi va vazifalari – shuki, milliy g'oya targ'iboti texnologiyasi, axborot yetkazishning mohiyati, mafkuraviy jihatdan zamonaviylashgan va ko'pgina masalalarning eskirgan bu sohaga yangi kuchlarning kirib kelishini yanada dolzarb masalaga aylantiradi. Sobiq sovet tuzumi davrida dinimiz, tilimiz, milliy urf-odatlarimiz va qadriyatlarimiz tahqirlandi. Milliy madaniyatni mensimaslik, milliy, diniy qadriyatlarni buzishga

qaratilgan siyosat natijasida ming yillar davomida shakllangan, ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan va avloddan-avlodga meros bo'lib kelgan o'ziga xos sharqona milliy ruh, ma'naviy barkamollik ko'p jihatdan zaiflashdi. Bu esa xalqimizning tarbiyasi, xulqi, oilaviy munosabatlarga salbiy ta'sir etishiga olib keldi. Milliy g'oya va targ'ibot-tashviqot ishlarini to'g'ri tashkil etish, ular ongiga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish bu salbiy hodisalarning oldini olishga katta imkoniyat yaratadi.

Mavzuning dolzarbligi va ahamiyati – shundaki, g'oya, mafkura, milliylik, umuminsoniylik, targ'ibot va tashviqot ishlari ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashda muhim ro'l o'ynaydi. Chunki, mamlakatimizning o'z mustaqilligini qo'lga kiritishi erkin fikrlaydigan, o'z-o'zini anglaydigan, jamiyat maqsad va manfaatlarini tushunib yetadigan, har tomonlama yetuk komil insonni tarbiyalash vazifasini davlat siyosati ustuvor yo'nalish qilib belgilandi. Uni amalga oshirish esa eng avvalo tarbiyalanuvchilarning ichki ruhiy ma'naviyatini boyitish va mustaqil dunyoqarashini shakllantirishni taqozo etadi. Xuddi ana shu vazifa «Milliy g'oya targ'ibotida axborot yetkazishning vazifalari» ni mustaqil mavzu sifatida o'rganish har tamonlama to'g'ridir.

Xalqimizning ma'naviy dunyoqarashi ortishi milliy istiqloq mafkurasi bilan umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini taqozo etadi. Bunga erishish uchun o'tmishimizni bilishimiz va targ'ib qilishimiz lozim.

Ajdodlarimiz merosi va ma'naviyatini chuqur o'rganish biz yoshlarda g'urur uyg'otadi, o'zlikni anglashga, ma'naviy yuksalishga, barkamol avlod bo'lib shakllanishga aynan shu maqsadlarga xizmat qiladi. Mustaqillikka erishganimiz so'ng Yurtboshimiz aytganlaridek “Hayotimizda tarixiy adolatni qaror toptirish, yangi jamiyat qurish yo'lida xalqimizning ma'naviy yuksalishini o'z oldimizga qo'ygan olijanob maqsadlarga etishda hal qiluvchi mezon deb qarash va shu asosda ish olib borish biz uchun doimo ustuvor vazifa bo'lib kelganini va bugun ham e'tiborimiz markazida turganini ta'kidlash lozim”¹.

---

¹ Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Тошкент, «Маънавият» 2008, 7-бет.

Bugungi kunda mamlakatimizning katta qismini qamrab olgan soha o'rtta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim tizimida targ'ibot-tashviqot ishlarni oqilona va maqsadga muvofiq tashkil etish umumdavlat siyosati darajasidagi vazifadir. Shu boisdan respublikamiz Prezidenti va hukumatimiz bu sohaga alohida e'tibor bilan qaramoqda. Kadrlar tayyorlash milliy dasturining qabul qilinishi buning yorqin misoli bo'lib, unda jumladan, shunday deyiladi: "Kadrlar tayyorlash sohasidagi davlat siyosati insonni intellektual va ma'naviy–axloqiy jihatdan tarbiyalash bilan uzviy bog'liq bo'lgan uzluksiz ta'lim tizimi orqali har tomonlama barkamol shaxs–fuqaroni shakllantirishni nazarda tutadi".

"Ta'lim to'g'risida"gi qonunda ham ma'naviy–ma'rifiy, madaniy tarbiyaga alohida e'tibor berilgan. Bu hujjatlardan ko'zda tutilgan maqsad shu davrining murakkab kechuvchi jarayonlarida ularning har tomonlama kamol topgan ma'naviy barkamol qilib tarbiyalash, ularning ma'naviy–ma'rifiy va madaniy tarbiyasiga ko'rsatiladigan turli ta'sirlarning oldini olishdir.

O'quvchi–talabalarga puxta, zamon talablari darajasida bilim berish barobarida, ularda ona Vatanga sadoqat, mustaqilligimizga, tariximizga hurmat, milliy qadriyatlarimizni asrab–avaylash tuyg'ularini tarbiyalash hamda ularning ongiga milliy istiqlol mafkurasini singdirishdir. Bularni amalga oshirish, ya'ni ularga tarbiya berish, o'quvchi–talabalar bilan olib boriladigan tarbiyaviy ishlar, o'tkaziladigan tadbirlar rejasining tuzilishiga, mazmuniga bog'liq. chunonchi, rejadagi g'oyaviy–siyosiy va mafkuraviy tarbiya berish vazifasining mazmun va shakllari o'z ifodasini topadi.

1. Bob. Milliy istiqlol g'oyasini xalqimiz ongi va qalbiga singdirishda axborot yetkazishning ustuvor yo'nalishlari

1.1 Mafkuraviy tarbiyani samarali tashkil etish imkoniyatlari.

Nima uchun milliy istiqlol g'oyasini inson ongi va qalbiga singdirish zarur va muhim? Milliy istiqlol g'oyasining targiboti nimaga xizmat qiladi va bu jarayon qanday tashkil qilinishi kerak? Axborot o'zi nima? Umuman, milliy g'oyaning targiboti bilan kimlar va qanday tuzilmalar shug'ullanishi kerak? Mazkur mavzuni o'rganish shu kabi savollarga javob topish imkonini beradi.

Axborot – (arabsha – axbor – xabarlar, malumotlar – muayan voqea-hodisalar to'grisidagi xabar yoki malumot, ularni tushuntirish, tushunish va idrok etishda qadim zamonlardan buyon qollanib kelinyotgan, kibernetika va informatikaning taraqqoyati tufayli keyingi vaqtda yangi, keng mano kasb etayotgan tushuncha.

Ommaviy axborot vositalari orqali elon qilinadigan ko'rsatuv va eshittirishlarning nomi, jurnalistika sohasidagi maxsus janr ham shunday ataladi. Biron voqea haqidagi batafsil malumot, davlatlar o'rtasidagi muzokaralar natijasida tuzilgan bitim yo'ki shartnomalar to'grisidagi rasmiy xabar ham axborot deyiladi.

Xalqaro huquqda ikki va undan ortiq davlat o'rtasida olib boriladigan diplomatic bitimlar, shartnomalar yoki qabul qilingan boshqa qarorlar haqidagi xabar ikki yoki undan ortiq davlatlar tomonidan elon qilinadi. Ikki davlat ortasida olib boriladigan muzoralar haqidagi axborot odatda qo'shma axborot deb ataladi.

Kundalik hayorda biror narsa (jarayon, ish, hodisa) to'grisida aniq tasavvurga ega bo'lish uchun kerak bo'ladigan malumot yo'ki yangiliklar ham axborot dir. O'tgan asrning oxiri va hozirgi asr boshida axborot vositalarining jadal rivojlanishi XXI asrning "Axborot asri" deb atalishiga sabab bo'ldi. Hozirgi kunda hayotning biror bir sohasini axborotsiz tassavvur etib bo'lmaydi.

Hozirgi zamon axborot jamiyatining yirik tadqiqotchisi T.Stounier: «Moddiylashtirilgan mehnat bo'lgan asbob-uskuna va mashinalar shu bilan bir vaqtda moddiylashtirilgan axborot hamdir», deb qayd etgan edi. Bu goya kapitalga, erga va iqtisodning mehnat moddiylashtirilgan boshqa har qanday omiliga nisbatan o'rinlidir. Mehnat bor joyda axborot ham mavjud. Buning ustiga, axborotni ham capital singari jamgari va kelgusida foydalanish uchun saqlash mumkin. Postindustrial jamiyatda milliy axborot resurslari uning asosiy iqtisodiy qimmatini, eng katta potentsial boylik manbaidir. Axborot hesh qachon tortinmay ortiqlashish mumkin bolgan resursdir. Axborotdan foydalanishning boshqa bir o'ziga xos jihati shundaki jahonda entropiyaning kuchayishiga olin kleuvchi materiallar yoki energiyadan foydalanishdan farqli o'laroq, axborotdna foydalanish qarama-qarshi samara beradi – u inson bilimini oshiradi, atrof-muhitdagi uyoshqoqlikni kuchaytiradi va entopiyani kamaytiradi. O'zining boshlang'ich shaklidan – matnini u, musiqami, tasvirni, og'zaki nutqmi, qat'iy nazar, axborot yagona, kompyuterlashtirilgan shaklga keltiriladi. Qayta ishlash va saqlash uchun axborotni ifodalasjni unifikatsiya qilish uni taqqoslasj, baholasj va integratsiya qilish imkoniyatini yaratadi. Yakuniy maqsad – jamiyatda sodir bolayotgan barcha jarayonlar haqida to'liq malumot olishdir.

XXI asrni axborot asri, axborot texnologiyalari asri debgan ibora rasm bo'lmoqda. Chunki asrimizda keng qamrovda jadal sur'atlarda tarqalayotgan informasiyalar insonning istaklarini, didini o'zgartirishga, fikriga ta'sir qilishi mumkin. Tan olish kerak tomosha qilinayotgan seriallardan tortib bolakaylarga aytib beriladigan ertakkacha boringki, o'qiyotgan kitoblarimiz ham qandaydir mafkuraviy ta'sir samarasiga ega ularda muayyan g'oyalar targ'ib qilinadi. Bu holat «Eng asosiy narsani ko'z bilan ilgab bo'lmaydi» degan fikrni yana bir karra tasdiqaydi. Bunday ko'zga ko'rinmas qudratli targ'ibot kuchlari kishini hamma yerda va Har kuni qurshab turadi. Bu kuchlarning maqsadi — insonni nimagadir ishontirish, nimagadir undash, nimagadir o'rgatish Tadbirkor mahsulotini reklama qilib, uni sotib olishga undaydi. Diniy arboblari o'z diniga e'tiqod qilishga chaqiradi Xalqaro maydonda ba'zi davlatlar o'zining «katta og'a» uqtirishga

harakat qiladi. Lekin tanganing orqa tomoni ham bo'ladiku. Agar o'sha molini maqtayotgan tadbirkor tamaki sotayotgan bo'lsachi? Uning zarari haqida odamlarni kim ogohlantiradi? Agar o'sha dindor, din chetda qolib, davlat tuzumini ag'darishga chaqirayotgan bo'lsachi? Bunday buzgunchiliklardan xalqni kim qaytaradi? Yoki jahonda «katta og'a»lar qo'lidan tutib emas, mustaqil odim tashlash kerakligani kim tushuntiradi? Bu kabi targ'ibotni yoki aksiltarg'ibotni kim tashkil qilishi kerak?

Bugungi kunda rivojlangan davlatlar qudratli targ'ibot tizimiga ega bo'lishga intilayotganini alohida ta'kidlash lozim. Masalan, o'z faoliyatida targ'ibotiga AQSh hukumati yiliga 2,5 milliard dollar sarflashi bejiz bo'lmasa kerak. Fransiya ham o'z siyosatini aholiga tushuntirish ishlariga yiliga 100 million frankni bekorga sarflamayotgandir? Bu ma'lumotlar targ'ibot nafaqat dinda, biznesda muhimligini, balki siyosatda ham, ma'naviy ma'rifiy ishlarda ham muhim ahamiyat kasb etishni ko'rsatadi. Demak rivojlangan demokratik davlatlar ham mafkuraviy faoliyatdan sira voz kechmagan.

Puxta ishlab chiqilgan strategik yo'nalish davlatning istiqbolini belgilaydi. O'zbekistonning strategik maqsadlari Islom Karimovning qator asarlarida, jumladan, «O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari» hamda «O'zbekiston XXI asrga intilmoqda» asarlarida belgilab berilgan. Shu maqsadlar sari insonlarni safarbar qilish ularni g'oyalar shaklida singdirish zaruratini keltirib chiqaradi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan tub o'zgarishlarning taqdiri, so'zsiz, har bir fuqaro, aniqrori, insonning faolligiga bog'liqdir. Bu esa islohotlarning mohiyatini xalqqa tushuntirishni talab qiladi. Shuning uchun rivojlangan mamlakatlarda mafkuraning targ'iboti «hukumat siyosatining tashviquoti» ko'rinishida amalga oshiriladi. Davlatning bosh islohotchi ekanligi ham O'zbekiston hukumatining siyosatini maxsus targ'ib qilishni talab etadi. Bunday targ'ibot islohotlarni «mafkuraviy asosda ta'minlash»ga xizmat qiladi.

O'zbekiston hayotidagi o'zgarishlar insonlar ongida ham katta o'zgarishlar qilishni talab etadi. O'tish davrini boshidan kechirayotgan har qanday

davlat yangi zamon kishisi tarbiyalash haqida jiddiy qayg'urishi, tabiiy. Demak O'zbekistonda ham «komil inson» g'oyasida e'tirof etilgan shaxsga mos sifatlarini fuqarolarda qaror toptirish vazifasi ko'ndalang turibdi. «Fuqarolik ahloqi»ni bunday tarbiyalash mafkuraviy siyosatning negizini tashkil etadi.

Hozirgi davrda inson ongi va qalbini egallash uchun kurash borayotgani hech kimga sir emas. Shuning uchun yot g'oyaviy ta'sirlarga qarshi kurashda uzilishlarga yo'l qo'yib bo'lmaydi. Bunday sharoitda begona g'oyalarning qo'poruvchi ta'siriga qarshi doimiy va uzluksiz aksiltarg'ibotni tashkil etish muhim sanaladi. Chunki bunday mafkuraviy kurashni nafaqat mamlakatimiz ichkarisida, balki xalqaro maydonda ham olib borish talab etiladi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Faylasuflari milliy jamiyatining ishchi guruhi tomonidan Milliy istiqlol g'oyasining asosiy tushunchalari va tamoyillari¹ ishlab chiqildi. O'zbekistonda milliy istiqlol g'oyasining targ'ibottashviqoti ana shu asosiy g'oyalar, tushunchalar va tamoyillarga tayangan holda amalga oshirilmoqda.

Milliy g'oya va targibot, tashviqot tushunchasi, milliy istiqlol g'oyasining targ'ibottashviqoti haqida to'xtalishdan avval "targibot" va "tashviqot" tushunchalarining o'zagiga e'tibor qaratish zarur. *"Targ'ibot" tushunchasining o'zagini "ragbat" so'zi tashkil etgani bois ham, u insonni biror harakatga ragbatlantirishni nazarda tutadi. "Tashviqot" tushunchasining o'zagi esa "shavq" so'zidan olingan bo'lib, u kishida biror narsaga shavd uyg'otishga yo'naltiriladi. Ochigi, targ'ibot insonning ongi va qalbini egallashga qaratilgan. Targibotchilarni bekorga «inson qalbining so'zlovchilari» deb atamaydilar.* Demak targibottashviqotdan maqsad bilim orttirish emas, balki kishini biror harakatga undashdan iborat. Masalaga ana shu jihatdan qaraydigan bo'lsak "milliy istiqlol g'oyasi" haqida ma'lumot berish bilan cheklanmasdan, mafkuraviy maqsadlarni aniq vazifalar shakliga keltirishimiz, milliy istiqlol mafkurasidagi asosiy g'oyalarning amaliy harakatlarga aylanishiga erishishimiz zarur. Chunki milliy g'oya chuqur e'tiqodga aylangan tag'dirdagina u ulkan kuch va qudratga ega

bo'ladi. Buning uchun esa xalqda mafkuradan o'rin olgan g'oyalarga kuchli ishonch, e'tiqod va unga amal qilish bo'lishi lozim.

1.2 Milliy g'oyada axborot singdirish usullari, texnologiyalari, ustuvor yo'nalishlari

Milliy g'oyani singdirish usullari, texnologiyalari, ustuvor yo'nalishlari XXI asrda insoniyat o'z taraqqiyotining sifat jihatidan yangi pallasiga qadam qo'ydi. Dunyoda katta o'zgarishlar sodir bo'layotgan bugungi kunda ijtimoiy makonni o'zlashtirishning yangi usullari, jumladan, yangi texnologiyalar keng rasm bo'ldi. Texnologiyalar asri deb atalayotgan XXI asrda ishlab chiqarishda joriy etilgan yangi texnologiyalar mehnat samaradorligini misli ko'rilmagan darajada o'stirib yubordi. Biroq yangi texnologiyalar faqat sanoat va qishloq xo'jaligida qo'llanilmayapti, balki ma'naviy, mafkuraviy jarayonlarda ham o'z samarasini ko'rsatmoqda. Mamlakatimizdagi mafkuraviy jarayonlarga ham shu nuqtai nazardan yondashish milliy istiqlol g'oyasini targib qilishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zaruratini ko'rsatadi. Milliy istiqlol g'oyasi xalq qalbi va ongiga singdirish muayyan texnologiya asosida olib borilganida tadbirlarning ketmaketligi, miqyosi va me'yori, davomiyliigi va tamoyillari singari jihatlar qamrab olinadi. Ularning muximligi shunda ko'rinadiki, masalan, targibotda me'yorning buzilishi, milliy mafkura to'g'risida hadeb va noo'rin gapiraverish, me'yorni bilmaslik teskari samara berishi mumkin. Targibot texnologiyasi milliy mafkura mazmunmohiyatiga mos bo'lgan taqdiridagina kutilgan natijaga erishish mumkin.

O'zbekistonda mafkuraviy jarayonlarni tashkil etishning ustuvor yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- belgilangan tadbirlarning yuqori darajada uyushqoqlik bilan o'tkazilishini ta'minlash;
- milliy istiqlol g'oyasining targaboti sifatini muntazam oshirib borish;

- davr talablaridan kelib chiqqan holda mafkuraviy ishlarni tashkil etishning yangi, samarali yo'llarini izlash;
- bu sohada eski usublarning mutlaqlashtirilishiga, andozalashtirishga yo'l qo'ymaslik;
- mafkuraviy jarayonlarni tashkil etishda ijtimoiy muhitni hisobga olish;
- mafkuraviy jarayonlarni tashkil etishda uchraydigan rasmiyatchilik va majlisbozlik ko'rinishlariga barham berip
- mafkuraviy faoliyatning qanchalik samarali olib borilayotganini bilish maqsadida uning monitoringini tashkil etish.

Milliy g'oyaning targibotlashviqotini tashkil etishda quyidagi tashkiliy tamoyillarga amal qilinishi maqsadga muvofiq:

— *keng kamrovlgshik* bunda jamiyatning barcha a'zolariga g'oyalar xilmaxilligi asosida mafkurani singdirish, bu jarayonda aholining barcha qatlamlarini qamrab olish nazarda tutiladi. Natijada, jamiyatning barcha bo'rinlari g'oyaviy ta'sir doirasida qamrab olinadi; — umumiy maqsadga yo'naltirilganlik; — faol insonni tarbiyalash va inson salohiyatini yuzaga chiqarish mafkuraning bosh maqsadi qilib olinadi;

— *uzluksizlik* — milliy istiqlol g'oyasi targ'ibotining makonda va zamonda doimiyligini, uning yaxlit tizim shakliga keltirilishini anglatadi. Uzluksizlik tamoyili milliy istiqlol g'oyasini xalq ongiga singdirish uchun mamlakatda muayyan mafkuraviy maydon yaratishni taqozo qiladi, Bu maydondagi har bir holat va harakat, jumladan, ta'lim tizimidagi o'quv rejalari, dasturlar, darsliklar, o'quv qo'llanmalari, sinf va auditoriyalar, ko'rgazmali qurollar milliy istiqlol g'oyasiga uygun bo'lishi talab etiladi;

ketmaketlik — har bir bosqich uchun taraqqiyot va inson kamolotiga xizmat qiladigan qadriyatlarni singdirish maqsadida mafkuraviy tashviqot rejalashtiriladi;

— *boskichma-boskichlik* — milliy mafkurani targ'ib qilishning ruhiy jihatlari bilan bogliq bo'lib, ham targ'ib qiluvchi, ham qabul qiluvchining muayyan tayyorgarlik bosqichlaridan o'tishini taqozo qiladi.

me'yoriylik aksiltarg'ibotni keltirib chiqaradigan, hayotdan uzilib qolishga olib keladigan balandparvozlik rasmiyatchilik va takrorlanishlarga yo'l qo'ymaydi; shaxsiy ibrat milliy g'oyani targ'ib qilishda muvaffaqiyatni ta'minlaydigan muhim omillardan biri. Maktab muallimi darsda o'quvchilarga millat manfaatlari, orzuumidlari, intilishlari to'g'risida balandparvoz gaplarni gapirsayu, o'zi hayotda shu manfaatlarga zid ishlarni qilsa, bu targ'ibotning samarasi nolga teng bo'ladi. Mamlakat va millat ravnaqi to'g'risida ogiz ko'pirtirib gapiradigan boshliq bo'shab qolgan lavozimga layoqatli va munosib xodim qolib, o'ziga qarashli, lekin bu o'ringa nomunosib odamni tiqishtirsa, u millatning yuziga oyoq qo'ygan bo'ladi va uning milliy mafkurani aksiltarg'ibot qilgan bo'ladi.

ilgor targ'ibotlashvi kot texnologiyalaridan foydalanish ~ bunda g'oyaviy targ'ibotda insonlarni mohirona boshqarish usuli sifatida qaraladi. Milliy istiqlol g'oyasining targ'iboti qotib qolgan narsa emas, faol jarayondir. Shuning uchun uni qadimdan qolgan va'z aytish va ma'ruza o'qish kabi targ'ibot shakllari yordami bilangina keng xalq ommasi ongiga singdirib bo'lmaydi. Maqsadga erishish uchun tarshbotning faol shakllaridan, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish maqsadga muvofiq. Yoshlar orasida tarshbot olib borilganda munozara, bahs, davra suhbatlari kabi shakllardan oqilona foydalanilsa maqsadga tezroq va to'laroq erishish mumkin. Yoshlarning fiziologik va ruhiy xususiyatlari va'z va ma'ruzalarni emas, ko'proq interaktiv usullar va sanab o'tilgan targ'ibot shakllaridan foydalanishni taqozo qiladi.

Mazkur targ'ibot tamoyillari milliy istiqlol g'oyasini inson ongi va qalbiga singdirishshshg barcha bosqichlari uchun umumiy va bir xil bo'lib, turli bosqichlarda, turli shakl va vositalardan foydalanganda odamlarning yoshi, kasbi, ma'lumoti kabi xususiyatlari hisobga olinadi. Targ'ibot olib borishda sanab o'tilgan tamoyillarning muayyan audyatoriya xususiyatlariga mosligini ta'minlash targ'ibot samaradorligini ta'minlaydigan eng muhim omildir.

Targ'ib qilina yotgan g'oyalarning inson ongida axborot, ma'lumot tarzida o'rnashishi kifoya qilmaydi, ular insonning yurakyuragiga yetib borganidagina ular inson qalbiga chuqur o'rnashadi. Buning uchun esa auditoriya targ'ibotchi yushg

milliy g'oyaga chuqur ishonchi va qat'iyatini his qilishi kerak. Lekin tarshbotda g'oyalarga e'tiborki tortish bilan ham qanoatlanish mumkin emas. Chunki e'tiborni jalb qilish — targibotning birinchi bosqichi, xolos.

Targ'ibotning keyingi bosqichi g'oyani to'g'ri va atroflicha tushuntirishni, mafkura bilan bog'liq barcha savollarga javob topib berishni talab qiladi. Chunki milliy g'oyani tushunish — unga ishonish demakdir. Ana shu yerda bir savolga duch kelamiz: nima ko'proq ishonch uyg'otadi: jiddiy dalillar bilan asoslangan axborotmi yoki hissiyotlarni uyg'otuvchi ma'ruzami? Targibot davomida insonning hislariga, qalbiga murojaat qilish katta samara beradi, albatta. Lekin ishonchli dalillar, e'tiroz uyg'otmaydigan hayotiy ma'lumotlarning keltirilishi bu g'oyalarni hayotga tatbiq qilishdan hammamiz manfaatdor ekanligimiz haqidagi fikrni uytotadi.

Targ'ibot jarayoni shu yerda tugaydi, deb o'ylaydiganlar katta xato qiladilar. Zero, mafkura yangi ishlarga ilhomlantiradi, harakatga undaydi. Harakatsiz mafkura esa safsatabozlikdan bo'lak narsa emas. Demak insonlar milliy mafkuradan o'rin olgan g'oyalarga mos harakat qila boshlaganlaridagina milliy g'oya xalqning e'tiqodiga aylanganligi haqida xulosa qilish mumkin.

«Tarbiya biz uchun yo xayot yo mamot, yo najot yo xalokat, 'yo. saodat yo falokat masalasidir».

Abdulla Avloniy

Fuqaro tarbiyaga muhtojmi? Nahotki, tarbiyaga e'tiborsizlik kimlarnidir halokatga uchratishi mumkin? Umuman, alloma bu fikri bilan farzand tarbiyasini nazarda tutdimi, avlod tarbiyasini yoxud millat tarbiyasi haqida gapirdimi? Har holda yosh vaqtdan bolaning «maslakini tuzatmak» zarurligini ta'kidlaganida A.Avloniy fikr tarbiyasini nazarda tutgan ko'rinadilar. Va, tabiiyki, bunday tarbiya markazida birgina bola emas, bir oilaning farzandlari emas, balki butun millat, butun xalq turadi. Tarbiyani millat qismatini hal etuvchi darajaga ko'tarishning boisi ham shunda.

Avlodni kim tarbiyalaydi, millat qaysi sinflarda tarbiya topadi, fikr haysi kitoblar yordamida tarbiyalanadi? Bularning barchasi haqida kim qayg'urishi

kerak? Bu savolga tayyor javob bor: otaona, muallim, maktab, ta'lim vazirligi va oxiroqibat davlat, jamiyat.

Darhaqiqat, har bir davlat o'z fuqarolari bilimli, haququqini taniydigan, ma'naviy barkamol, bir so'z bilan aytganda, komil inson bo'lib voyaga yetishi haqida qayg'uradi. O'zbekiston Prezidenti Islom Karimov bu xususda shunday deydi:

«Biz komil inson tarbiyasini davlat siyosatining ustuvor soxasi deb e'lon qilganmiz. Komil inson deganda biz, avvalo, ongi yuksak mustaqil fikrlay oladigan, xulqatvori bilan o'zgalarga ibrat bo'ladigan bilimli, ma'rifatli kishilarni tushunamiz»¹.

Biroq ta'kidlash joizki, turli davlatlarda «barkamol inson» tushunchasiga turli sifatlar nisbat beriladi. Har bir davlat o'z fuqarolarida zamon talablariga mos sifatlar va jamiyat maqsadlariga mos qadriyatlarni qaror toptirishga harakat qiladi. Doimiy yuksalish haqida qayg'uradigan yetakchi davlatlarning bu boradagi tajribasi bilan tanishish foydadan xoli emas.

Xo'sh, jahonning yetakchi davlati sanalmish AQShda fuqaro tarbiyasi qanday yo'lga qo'yilgan? Amerikaliklarga qanday g'oya va qadriyatlar singdirilmoqda? Bu savollarga javob topish uchun fuqaro tarbiyasi qanday g'oyaviy ustunlarga tayanishini aniqlash kifoya. AQSh fuqarolari Konstitusiyani, Amerika davlatchiligining asoslari va demokratik tamoyillarni muqaddas deb biladilar va bu tuyguni yoshlar ongiga singdirish haqida tinimsiz qayguradilar. Yeshlarda erkin yashashga ishtiyoq, mustaqillikni qadrlash tuygusi shakllantiriladi.

AQSh nimaning evaziga fan va texnologiyalar sohasida boshqalardan o'zib ketdi? Bu savolning ham javobi bor: Amerikada erkin va ijodiy fikr qadrlanadi hamda o'zgacha fikrlaydiganlarga nisbatan bagrikenglik qaror toptirilgan. Lekin amerikalik fuqaroni tarbiyalashning eng asosiy jihati boshha bir g'oyada yashirin. U ham bo'lsa, har bir insonni noyob iste'dod egasi deb bilish, har bir shaxsga hazrati inson sifatida murojaat qilishdir. Insonga bunday munosabat, so'zsiz, uning saloxdyatini yuzaga chiqarishga imkon beradi. Aynan shu g'oya ta'sirida amerikaliklar orasida o'zini «o'rtamiyona odam» deb biladigan yoxud «men bir oddiy odam» deb gapiradigan kishilar nihoyatda kam uchraydi. Amerika

fuqarolari adolatni ham o'ziga xos tarzda tushunadilar: shaxs nimagaki erishsa, qanday maqomni egallasa, bunga faqat o'z aqli va iste'dodi bilangina yetishadi. Shunday qilib, har bir amerikalik bolaligidanoq kimgadir va nimagadir orqa qilishga emas, balki o'z kuchiga tayanishga o'rgatiladi. Lekin, eng asosiysi, har bir amerikalikda kelajakka ishonch uyg'otiladi. Xuddi ana shu «amerika orzusi» kishilarni yangi maqsadlar sari rag'batlantiradi, yanga g'oyalarni amalga oshirishga shavq uyg'otadi. Xulosa yasaydigan bo'lsak demokratiya qoidalari va erkinlik Amerika mafkurasining poydevorini tashkil etadi. Bunday tarbiya natijasida faqat o'z kuchiga ishonish, ruhiy ozodlik va mustaqil fikrlash kabi xislatlar amerikaliklarning qonqoniga singib ketgan.

Albatta, yuqorida keltirilgan fikrlar «AQShda bu borada muammo yo'q ekan» degan xulosa uchun asos bo'lmaydi. Oxirgi paytlarda erkinlikka hadeb urgu beraverish oqibatida amerikaliklar erkinlikni jamiyat oldidagi majburiyatlardan ham ozodlik sifatida idrok eta boshladilar. Shu bois hozirgi kunda AQShning ziyolilari tomonidan yangi mafkura «liberalnasionalizm» mafkurasini yaratish zarurligi haqidagi fikr o'rta tashlanmoqda. Bu mafkura milliy va irk[^]y jihatdan bo'linib ketgan ko'p sonli ijtimoiy guruhlarni «AQSh — millatlar hamjamiyatidir» g'oyasi atrofida birlashtirishni nazarda tutadi. E'tibor beradigan bo'lsak yangi mafkurada milliy omilning ustuvorligi o'rnatilmoqda. Demak gap AQShda astasekinlik bilan yagona milliy vujudni shakllantirish, xalqning birdamligini kuchaytirishga xizmat qiluvchi mafkurani yaratish haqida borayotir.

Endi misol tariqasida Sharqqa murojaat qilaylik. Sharqning eng ilgor mamlakatlaridan biri — Yaponiyada fuqaroni tarbiyalashning eng samarali va ta'sirchan usulidan foydalaniladi. Bunday tarbiyaning asosiy maskani sifatida maktab tanlangan. Chunki maktabda bola bilim olishdan tashqari shaxs sifatida ham shakllanadi. Kunchiqar mamlakatda fuqaro tarbiyasi «axloqiy tarbiya» tizimi doirasida amalga oshiriladi. Rasmiy hujjatlarda «axloqiy tarbiya» tizimi quyidagicha nomlanadi: «xarakterni shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim», «davlat uchun maqbul axloqiy sifatlarni tarbiyalashga qaratilgan faoliyat», «fuqarolik axloqi asoslarini tarbiyalash». Aslida, bu tizim millatni tarbiyalash tizimi vazifasini

o'taydi. Undan qudratli to'yaviy ta'sir vositasi sifatida ham foydalaniladi. Ko'pchilik olimlarning fikricha, aynan «axloqiy tarbiya» tizimi mamlakat iqtisodiy ravnaqining g'oyaviy asosini tashkil qiladi. Chunki bu tizim ishlab chiqarishda ma'naviy salohiyatdan unumli foydalanishga yo'naltirilgan.

Ikkinchi jahon urushidan xaroba bo'lib chiqqan mamlakatning 3040 yilda ishlab chiqarish hajmi bo'yicha dunyoda ikkinchi o'ringa chiqib olgani ko'pchilikning xayratini uygotadi. "Kichik bir orolning bunday qisqa vaqtda hunarmandchilik ustaxonalaridan avtomatlashgan sanoatgacha bo'lgan yo'lni bosib o'tganligini qanday tushuntirish mumkin?». Mazkur savolga javoban yaponlar quyidagicha javob beradilar:

«*Salohiyat insonlarda yashirin*».

Yaponiya menejmentining oltin qoidasiga ko'ra, insondan qimmatroq boylik yo'q.

Xo'sh, davlat yapon kishisida qanday qadriyat va sifatlarni qaror toptirishga harakat hiladi? Aslida, mehnatsevarlik intizomlilik va jamoaviylik yapon milliy xarakteriga xos xususiyatlar sanaladi. Biroq, davlat bu bilan hanoatlanmay, o'z fuqarolarida ushbu sifatlarni mustahkamlash va kuchaytirish vazifasini maorifga yuklaydi. Natijada, maktablarda guruhliy birdamlikni tarbiyalashga alohida e'tibor qaratiladi. Bunda kollektivning yutug'i ham, maglubiyati ham guruhning har bitta a'zosiga bogliq ekanligi haqidagi g'oya singdiriladi. Muhimi, boladan umumii ishda o'z rolini aniq bilish va shunga yarasha mas'uliyatni his qilish talab etiladi. Bunday tarbiya ko'rgan fuqaro jamoa muammolarini o'zining shaxsiy muammolari sifatida

(qabul qiladi. Olimlarning fikricha, aynan shunday guruhliy birdamlik (yaponchada «aydagarasyugi») tufayli mamlakat misli ko'rilmagan iqtisodiy yutuqlarga erishdi.

Mehnat yapon kishisi uchun axloqiy qadriyat sanaladi. Uning qadriyat darajasiga ko'tarilishida "axloqiy tarbiya" tizimining roli beqiyos. Gap shundaki, yapon kishisiga maktabdayoq quyidagi g'oyalar singdiriladi: «Faqat tirishqoqlik va mehnat bilan muvaffaqiyatga erishish mumkin», «O'z ustingda tinimsiz ishla —

shunda birovdan kam bo'lmaysan». Bu kabi g'oyalar ta'sirida ulgaygan yapon kishisi o'zining barcha harakatlarini quyidagi mantiqqa bo'ysundiradi:

Bor imkoniyatlaringni ishga sol!"

Shunday qilib, davlat o'z fuqarolarida tirishqoqlik va hafsala, qunt va gayratni maqsadli ravishda qaror toptiradi. Intizomdan jamiyat manfaatlarida foydalanish borasida esa yaponlar boshqalarga o'rnak bo'la oladi. "Axloqiy tarbiya" natijasida Yaponiyada fuqarolar mex^at intizomining buzilishini shunchaki salbiy illat deb xisoblamay, balki uni Vatanga xiyonat deb qabul qiladilar. Yaponiyada fuqaro tarbiyasi zamon ehtiyojlari va jamiyat manfaatlariga moslashtirib boriladi. Aynan shu tufayli yapon fuqarolari jamiyat taraqqiyotini harakatlantiruvchi qudratli kuch sanaladilar. Ko'rinib turibdiki, millat kelajagini o'ylaydigan hech bir davlat fuqaro tarbiyasi masalasini e'tiborsiz qoldira olmaydi.

Milliy g'oya va O'zbekiston tajribasi ko'tarilgan masalaning muxdmligi O'zbekistonda ham bu borada amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilishga undaydi. E'tibor berib qaraydigan bo'lsak bizda "fuqaro tarbiyasi" haqida kam gapiriladi. Lekin bizda bu vazifa o'z holiga tashlab qo'yilgan emas. O'zbekistonda fuqaro tarbiyasi davlat siyosatining ustuvor sohasi bo'lib, asosan ikki yo'nalishda: Kadrlar tayyorlash milliy dasturi doirasida va milliy istiqlol g'oyasini singdirish vositasida amalga oshirilmoqda. Ko'rinib turibdiki, bizda ham fuqaro tarbiyasini amalga oshiruvchi maskan sifatida maktab tanlangan. Chunki maktabda bola bilim olishdan tashqari shaxs sifatida ham shakllanadi. Demak maorifga millatni tarbiyalashdek mas'uliyatli vazifa yuklangan.

Lekin ta'lim tizimida targibottashviquotdan maqsad__ faqat bilim berish emas, balki kishini biror harakatga undattgdan iborat ekanligini unutmashimiz lozim. Masalaga ana shu jihatdan qaraydigan bo'lsak mklliy istiqlol g'oyasi o'qitilayotgani hali mafkura singdirilayapti degani emas. Demak mafkuraviy maqsadlarni aniq o'quv vazifalari shakliga keltirishimiz, milliy istiqpol mafkurasidaga asosiy g'oyalarning amaliy harakatlarga aylanishiga erishishimiz zarur.

Masalaning boshqa jihati ham bor. Aytaylik mafkuraga asos bo'lgan g'oyaning mohiyatini, dunyoning mafkuraviy manzarasini yaxshi biladigan yoshlar buni bilmaydigan tengdoshidan vatanparvarroq, fidoyiroq va yurtiga sadoqatliroq bo'ladimi? Aslida, vatanparvarlik milliy istiqlol g'oyasining ta'rifini yoddan bilish bilan belgilanmaydi. Shu o'rinda milliy istiqlol g'oyasini o'qitishdan ko'zlangan maqsad nima o'zi, degan savolga javob izlab ko'rish lozim. Asosiy maqsad — zamon talablariga mos insonni tarbiyalashdan iborat. Shunday ekan, fuqarolarda qaysi sifatlarni shakllantirish evaziga mamlakatni yuksaltirish mumkinligi haqida jiddiy o'ylab ko'rish va g'oyaviy tarbiyani ana shu asosda tashkil etish lozim. Buning uchun fuqaroning istalgan modeli haqida o'ylab ko'rish, komil inson qiyofasini yaratish zarur.

Xo'sh, qaysi g'oyalar davlatimizning taraqqiyoti, iqtisodiy ravnaqi va ma'naviy yuksalishiga turtki beradi? Biz yosh avlodga qaysi qadriyatlarni singdirishimiz kerak? Ularda qaysi sifatlarni tarbiyalamogimiz darkor? Bunda, avvalo, har jihatdan faol insonni tarbiyalashga e'tibor qaratish, g'oyaviy tarbiya vositasida shaxsning salohiyatini maksimal darajada yuzaga chiqarishga erishish, har bir bolaning iqtidorini rivojlantirishga urgu berish zarur. Buning uchun inson passiv ijrochilikdan emas, balki faol tashabbuskorlikdan ko'proq manfaatdor ekanligiga ishontirish kerak. O'quv jarayonida bu vazifani hal qilish uchun ta'lim jarayonini "yodlash"dan xalos qilish va uni muammolarni hal qilishga yo'naltirish zarur. Shaxsning ijodiy fikrlashini rivojlantirish ham aynan shu maqsadlarga xizmat qiladi. G'oyaviy tarbiyani tashkil qilishda nazariy fikrlarga amaliy shakllar berish, bilimlarni harakatlarga aylantirish muhim sanaladi. Buning uchun pragmatik fikrleydigan shaxsni tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Ommaviy axborot vositalari va toyaviy ta'sir ko'rsatish mexanizmlari

Yoshlarda mehnatga ishtiyoq uyg'otish, tirishqoq va sergayrat shaxsni tarbiyalash, shaxsni o'zi ustida qunt bilan ishlashga o'rgatish, unda o'ziga ishonchni qaror toptirit.ttdan ham manfaatdormiz. Shuningdek milliy gururi baland, mas'uliyat va burch hissiga ega, intizomli, demokratiyani hayot tarziga aylantirgan, kelajagi o'z qo'lida ekaniga ishongan mustaqil shaxsni tarbiyalashga

ustuvor ahamiyat berish zarur. Inson g'oyani hayotdan uzilib qolgan, begona va mavhum narsa sifatida tushunmasligi kerak. Milliy istiqloq mafkurasini oddiy va yurakka yaqin g'oyalar orqali singdirish, ya'ni milliy g'oyaning inson ongidan o'rin olishi bilan qanoatlanmay, balki uning qalbiga jo qilish zarur. Bu sohada amalga oshiriladigan ishlar o'zining samarasini berishi, shubhasiz.

I. Ommaviy axborot vositalari va g'oyaviy ta'sir ko'rsatish mexanizmlari.

2.1 Ommaviy axborot vositalari orqali milliy istiqloq g'oyasini singdirish, axborot terroriga, mafkuraviy taxdidlarga munosib javob berishning ahamiyati

Ommaviy axborot vositalari — eng asosiy, qudratli va ta'sirchan mafkura vositasidir. Chunki ommaviy axborot vositalari ommaning o'ziga xos tarbiyachisi, muhim tadbirlarning tashkilotchisi, dolzarb muammolarni hal qilishning ta'sirchan quroli bo'lib xizmat qiladi. Aynan ommaviy axborot vositalari orqali milliy qadriyatlarimiz va umuminsoniy qadriyatlar, milliy g'oya va demokratik tamoyillar targ'iblash qilinadi. Ommaviy axborot vositalari doimo demokratiya va so'z erkinligining o'ziga xos o'lchovi, ko'rsatkichi bo'lib kelgan. Erkin va mustaqil ommaviy axborot vositalari demokratik taraqqiyotni rag'batlantiradi va mustahkamlaydi.

Totalitar tuzumda ommaviy axborot vositalari axborot uzatish vositasi va yakka hukmron g'oyani singdirish quroli bo'lib xizmat qilganligini hammamiz yaxshi bilamiz. "Majburiy yakkafikrlash" davri deb atash mumkin bo'lgan bu pallada ommaviy axborot vositalarida hayot faqat yorqin bo'yoqlarda tasvirlanib, muammolar haqida gapirilmagan edi. Chunki o'sha paytda muammolar va illatlar haqida gapirish — kommunizm singari "benuqson" va "mukammal" tuzumga xalqning ishonchini pasaytirib yuborishi mumkin edi. Yakkayu yagona partiya, yakkayuyagona mafkura va yakkafikrlash siyosati har qanday plyuralizmni, fikrlar xilmaxilligini va, ayniqsa, g'oyalar xilmaxilligini mutlaqo inkor qilar edi. Barcha jurnalistlar sobiq Markazdagi "mutassaddi rahbarlar"ning ogzini poylab, buyrugini

kutib, ularning ko'rsatmasiga qat'iy amal qilgan holda faoliyat yuritardi. 1Pu davrlarni boshdan kechirganmiz, lekin ming afsuski, ayrim kishilar ishga ana shunday yondashishdan xalixanuz voz kecha olmayaptilar, o'sha davrlardan qolgan ayrim eski qolip va andozalardan qutulmayaptilar.

Hayotiylik — bugungi kunda ommaviy axborot vositalarining faoliyatiga qo'yilayotgan asosiy talab. Berilayotgan axborotlarning asosan yutuqlarni ko'rsatish, maqtovlardan iborat bo'lishi targ'ibotga qanchalik foydali yoki zararli ekanini chamalab ko'rish lozim. Hayot bor ekan, muammolar, kamchiliklar, nuqsonlar bo'laverishi tabiiy. Bu — isbot talab qilmaydigan aksioma. Shunday ekan, muammolarning mavjudligiga fojea sifatida emas, odatdagi narsa deb qarashga o'rganish kerak. Ularning borligini ko'rib, o'zini ko'rmaganlikka olish bilan faqat zarar keltirishi mumkin. Demak muammolarni o'z vaqtida tan olish, ularni hal qilishga kirishish lozim.

Ta'kidlash joizki, targ'ibotning negizida faqatgina g'oyaga ishonch emas, g'oyani targ'ib qilayotgan insonga ishonch ham yotadi. Shu bois, maqtash targ'ibotning yagona va hatto eng to'g'ri usuli ham emas. Demak mafkurani hayotni faqat maqtash, uni benuqson tasvirlash orqali targ'ib qilish mumkin emas.

Bunga bir misol. Bir vaqtlar AQSh fuqarolarida demokratik tamoyillarning bir oz qadrsizlanishi kuzatilgan edi. Mutaxassislar tomonidan bu muammoning turli yechimlari taklif qilindi, lekin targ'ibotning bir oz noan'anaviy usuli tanlab olindi: demokratiyaning kamchiliklari oshkora aytildi, uning ba'zan «ishlamayotgani» ochiq tanqid qilindi va unga muqobillar sifatida kommunizm va monarxiya targ'ib etildi. Targ'ibotning bu usuli kutilgan samarani berdi: odamlar «yomon bo'lsa ham, demokratiyadan qo'ymasin» degan fikrga keldilar va demokratiyaning ashaddiy himoyachilariga aylandilar.

Bugungi kunda O'zbekistonda ommaviy axborot vositalarini haqiqiy "to'rtinchi hokimiyat"ga aylantirish muammosi o'ta dolzarb bo'lib turmoqda. Ularni mustaqil ijtimoiy kuchga, siyosiy tizimning to'laqonli bo'g'iniga va jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi ta'sirchan vositaga aylantirish vazifasi shuni talab etmoqda. Ommaviy axborot vositalarining erkin va mustaqil faoliyat

yuritishlari uchun mustahkam huquqiy asos yaratilgan, jurnalistlarni tayyorlash masalasiga davlat darajasida e'tibor berilmoqda, jurnalistkadrlarni o'zimizda tayyorlash bilan qanoatlanmay, bu soha mutaxassislarining xorijda ta'lim olishlaridan mablag' ayalmayotir. Ko'rinib turibdiki, ommaviy axborot vositalarining rivojlanishi uchun qulay muhit yaratilgan.

G'arbda ommaviy axborot vositalariga qo'lol bo'lsa ham jamiyat manfaatlarini "qo'riqlovchi ko'ppak", deb nisbat beradilar. Yetuk demokratik davlatlarda ular jamiyatning "ko'zlari", "quloqlari" vazifasini bajaradilar. Ogohlantiruvchi tizim sifatida ular jamiyatdagi illatlardan xabar beruvchi, muammolarni dadil ko'tarib chiqib, ularning turli yechimlarini taklif qiluvchi qudratli kuchga aylangan.

Ta'kidlash joizki, ommaviy axborot vositalari faoliyatining plyuralizm tamoyili asosiga qurilishi demokratiyaning taraqqiyotiga xizmat qiladi. Buning uchun qaramaqarshi nuqtai nazarlardan iborat bo'lgan dasturlarni yaratish, muqobil fikrlar to'qnashuviga erishish lozim. Shundagina ommaviy axborot vositalari jamoatchilik fikrini shakllantirish va ragbatlantirishga qodir bo'ladi. Ko'pgina mamlakatlarda ommaviy axborot vositalarining islohoti "g'oyalar bozori"da xali aytilmagan yangi fikrlarni uzatishga qaratiladi. Lekin o'rinli bir savol tug'iladi: bu "bozor" har qanday g'oyalar uchun ham ochiq bo'lishi kerakmi? Yo'q, albatta. Ekstremistik nuqtai nazarlar, g'ayriinsoniy tabiatga ega fikrlar va qo'poruvchilikka chaqiruvchi g'oyalarga bu "bozor"da o'rin yo'q. Lekin jamiyatimiz ravnaqiga xizmat qiluvchi, bunyodkorlik tabiatiga ega, hayotimizni farovonroq qilishga yo'naltirilgan yangi g'oyalar, taklif va tavsiyalar bu "bozor"da bimalol raqobat qila olishlari kerak.

Biz demokratiyani qanday tushunsak ommaviy axborot vositalariga ham shunday vazifalarni yuklaymiz. Biz demokratiyani mustaqillik erkinlik va mas'uliyat deb tushunar ekanmiz, ommaviy axborot vositalaridan ham mustaqillik erkinlik va mas'uliyatni kutamiz. Demak jurnalistlar bu tushunchalarini anglashi, ularga ehtiyoj sezishi, ularni qadrlashi, ulardan foydalana bilishi va ular uchun kurashishi zarur

Ommaviy axborot vositalari orqali milliy istiqlol g'oyasini singdirishning yana bir muhim jihati mavjud. Bu jihat — axborot terroriga, mafkuraviy taxdidlarga munosib javob berish, ma'naviymafkuraviy jihatdan xalqimizni tobe etishga intilishlarning payini kesish va O'zbekiston fuqarolarida mafkuraviy immunitetni shakllantirish bilan bog'liq. Ommaviy axborot vositalarining ta'sir kuchini ko'rsatadigan shunday bir gap bor: "Har qanday puch g'oya, uydirma haftasiga uch martadan to'rt yil davomida takrorlansa "haqiqat" tayyor bo'ladi, odamlar unga chippachin ishonadilar".

Oxirgi paytlarda informasion hurujlarning teztez uyushtirilayotgani aslida urushga munosabatning o'zgarganligidan, qurolning yangi turi kashf hilinganidan darak beradi. Bu qurol — axborotdir. Bunday qurol yordamida olib boriladigan informasion urushlarda insonning ongi va qalbi nishonga olinadi. Garchi u daydi o'q singari insonni jismonan yo'q qila olmasada, uning qo'poruvchilik kuchi, keltiradigan talofotlari har qanday ommaviy qirgin qurolinikidan kam emas. Chunki bu qurol yordamida ongga berilgan zarbalar kishini adashtiradi, uni o'z manfaatlariga zid harakat qilishga undaydi va demak insonni boshqarish, uning ustidan hukmronlik qilish imkonini beradi. Aslida, axborot mahsadga erishishning eng arzon vositasi ham sanaladi. Haqiqatan ham, informasion hurujlar uyushtirish uchun u qadar ko'p mehnat, u qadar ko'p harakat, u qadar ko'p harajat talab etilmaydi. Garchi bunday mafkuraviy ekspansiya otishmalar va qon to'kishlarni keltirib chiqarmasada, milliy o'zlikni anglashni zaiflashtirish evaziga tanazzulga olib keladi.

Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda, bunday informasion qo'poruvchilikdan maqsad mamlakatimiz aholisiga axborot orqali va mafkuraviy yo'l bilan tazyiq o'tkazish, jahon afkor ommasida O'zbekiston haqida noto'g'ri tasavvur tugdirishga intilishdan iborat. "Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar" risolasidagi ba'zi fikrlar ham bugungi hurujlarning maqsadini oydinlashtiradi. Ushbu risolada aytilishicha, *geopolitik maqsadlar davlatning o'zga hududlarda o'z mavqeyi va ta'sirini kuchaytirishga qaratilgan siyosatdir*. Ochigi, bu ta'rif

ayrim ommaviy axborot vositalarining faoliyati nimaga yo'naltirilganligini fosh etib qo'ymoqda.

Yirik siyosatchilardan biri Buyuk Britaniya sobiq Bosh vaziri **Margaret Tetcher: "Ommaviy axborot vositalari terrorchilar uchun kislorod vazifasini o'taydi", degan.** Bu gapning magzini chaqqan odam "ommaviy axborot vositalari terrorchilar uchun havodek zarur ekan", degan xulosaga keladi. Bir qarashda bu fikr mantiqsizday tuyuladi. Chuqurroq o'ylab ko'rsakchi? Aslida, terrorchilar bir qancha insonlarni shafqatsizlik bilan o'ldirish orqali millionlarda qo'rquv va dahshat uygotishga intiladilar. Demak ularning maqsadlari — o'ldirish emas, jamoatchilikka kuchli ta'sir qilishdir. Taassufki, ba'zi ommaviy axborot vositalari o'zlari bilmagan holda terrorizmning buzg'unchilik qo'poruvchilik ta'sirini yanada oshirishga "xizmat" qilib qo'yadilar. Ularning terror oqibatlariga haqidagi vahimali axborotlari insonlardagi qo'rquvni, dahshatni, himoyasizlik hissini yanada kuchaytirib yuboradi. Bu kabi axborotlarga qarshi aksiltarg'ibotni uyushtirish zarurati tugiladi.

Aksil-targabot «g'oyaga qarshi bilan kurashish» tamoyiliga mos ravishda olib borilishi kerak. Bunda davlatimiz siyosatiga qarshi kuchlarning g'oyaviy hujumlarini qaytarish talab etiladi. Xususan:

- horijiy jurnalistlarning hukumat siyosatini buzib talqin qiluvchi chiqishlariga;
- diniy aqidaparastlarning tanlagan yo'limizga qarshi mafkuraviy qo'poruvchilik harakatlariga;
- rivojlangan davlatlarning o'z mafkurasi hukmronligini o'rnatish yo'lidagi urinishlariga;
- axborot xilmaxilligi sharoitidagi informasion tajovuzlarga;
- odamlar ongida saqlanib qolgan kommunistik mafkuraning asoratlariga qarshi faol kurashish zarur.

Aksil-targ'ibotni tashkil etishda tezkorlik qat'iyatlilik hujumkorlik murosasizlik talab qilinadi. Bu borada tayyorlangan materiallar dalillar bilan isbotlangan, haqqoniy, ommabop va barcha uchun tushunarli bo'lishi shart. Aksiltarg'ibot salbiy ta'sirning oldini oluvchi va fosh

etuvchi shakllarda amalga oshiriladi. Oldini oluvchi yo'nalish asosan tarbiyaviy xarakterga ega bo'ladi. Bunda:

- fuqarolarning pozitsiyalarini shakllantirishda g'oyaviy raqiblardan o'zib ketish;
- insonlarni begona g'oyalarning noto'g'riligini fosh etishga va ularning dalillarini rad etishga o'rgatish;
- pinhona ko'rinishdagi mafkuraviy tazyiqlarga nisbatan xushyorlikni oshirish;
- yot mafkuraviy ta'sirlarga qarshi immunitetni shakllantirish asosiy maqsad qilib qo'yiladi.

Aksiltarg'ibotning fosh etuvchi yo'nalishida:

- g'oyaviy dushmanlar tomonidan e'lon qilingan fikrlar va baholarni rad etish;
- «mafkuraviy urush» olib borayotgan taraf tashviqotining mohiyatini ochib berish;
- mafkuraviy tazyiq ko'rsatuvchi guruh yetakchilarini obro'sizlantirish;
- raqiblarning ruhini susaytirish orqali ularning harakatlarini kuchsizlantirish asosiy maqsad qilib qo'yiladi.

Aksil-targ'ibotning har ikkala ko'rinishi o'zaro bog'liqlikda olib boriladi. Insonning ongi va qalbi uchun shiddatli kurash ketayotgan hozirgi paytda aksil targ'ibot bilan maxsus shugullanish zarurligi, shakshubhasizdir.

Butungi voqyelik milliy istiqlol g'oyasi targ'iboti masalasiga alohida e'tibor berishni talab qilmoqda. Hozirgi kunda mamlakatimizda g'oya targ'iboti eng dolzarb masalalardan biriga aylanganligini inobatga oladigan bo'lsak uning targ'ibottashviqotiga ham yangacha texnologiyalar, usullar, vositalarni jalb qilish foydadan holi emas. Milliy istiqlol g'oyasi tarshbotining ta'sirchanligini oshirish vazifasi ham bu jarayonda yangi texnologiyalarni keng qo'llash zaruratini kuchaytiradi. Mafkura targ'ibotida yangi texnologiyalarni qo'llashda jahonning qator davlatlarida bu borada to'plangan ilg'or tajribalardan foydalanish ayni muddao bo'lur edi.

Masalan, jahonda keng tarqalgan «to'rt qadamli» universal modeldan ham mafkura targ'ibotida foydalanish mumkiya Shu bois uning moxdiyatini batafsil yoritishga harakat qilamiz:

1Kadam: Muammoning qo'yilishi. Mafkura targibotida singdirilishi zarur bo'lgan g'oyalarni belgilab olinadi. Bundan tashqari, «Nima uchun aynan bu g'oyalarni singdirishga ehtiyoj tugildi?», «Bu g'oyani singdirish ishlariga qaysi tuzilmalar jalb qilinishi kerak?», «Bu royallarni singdirish jarayonida qaysi ijtimoiy guruhlar qamrab olinadi?» kabi savollarga javob topish lozim. To'plangan ma'lumotlar asosida singdirilishi zarur g'oyalarga jamiyatdagi ehtiyoj, jamoatchilikyugag fikri, ommaviy axborot vositalarida bu masalalarning qay darajada yoritilganligi va umuman, shu kungacha qilingan ishlar aniqlab olinadi.

2kadam: Rejalashtirish va dasturlashtirish. Bu bosqich uzoq muddatga mo'ljallangan kommunikativ (muloqot) vazifalar strategiyasini ishlab chiqishni nazarda tutadi. G'oya tarrivotida, avvalo, kishilarning milliy g'oyaga munosabatlari, uni qay darajada tushunishlari, ularning qadriyatlarini o'rganib chiqiladi. Bundan tashqari, kishilarni milliy istiqloq mafkurasining muayyan g'oyasi haqida doimiy xabardor qilib turuvchi axborot manbai yaratiladi. Singdirib borilayotgan g'oyalarga kishilarning munosabati o'rganilib, bu axborotlar chuqur tahlil qilinadi. Davlat idoralari va fuqarolar o'rtasidagi muloqotlar muntazam ravishda muvofiqlashtirib boriladi. Umuman bu bosqichda, dasturning maqsadi (harakatlar qanday maqsadga xizmat qiladi), ta'sir ko'rsatish auditoriyasi (kimlarga asosiy e'tibor beriladi), kutilayotgan natijalar (har bir auditoriya bilan ishlashdan ko'zlangan aniq maqsad) belgilab olinadi. Milliy istiqloq g'oyasi targ'ibotida auditoriyani segmentlash, ya'ni uni bir necha guruhlariga ajratib o'rganish, shu guruhga ta'sir ko'rsatish samarali usullarini ishlab chiqish zarur. Bu guruhlariga qadriyatlarini va manfaatlari birbiridan farq qiluvchi hatlamlarni, masalan, talabalarni, askarlarni, tadbirkorlarni, nafaqaxo'rlarni, ziyolilarni, erkaklarni, ayollarni, yoshlarni yoki keksalarni kiritish mumkin. Tabiiyki, milliy g'oyani singdirishda ziyolilarga mo'ljallangan axborotlar bilan tadbirkorlarning kayfiyatlariga ta'sir ko'rsatib bo'lmaydi. Shuning uchun vatanparvarlik tuyg'ularini singdirishda talabalarga ham, harbiy xizmatchilarga ham, ziyolilarga ham, dehqonlarga ham bir xil munosabatda bo'lish, bir xil usullardan foydalanish kutilgan samarani bermaydi. Chunki turli ijtimoiy guruh vakillarining

dunyoqarashi, manfaatlari va qadriyatlari birbiridan farq qiladi. Mafkura targibotida aynan mana shu qadriyatlarga, manfaatlarga mos yuyalarni ilgari surish ko'proq samara berishi mumkin. Umuman olganda, ushbu bosqichda kishilarning ongida, ularning harakatlarida o'zgarishlar yasash uchun nimalar qilish kerakliga aniqpab olinishi zarur.

3kadam: Muloqotga kirishish Milliy istiqlol mafkurasi targabotini samarali tashkil etish uchun asosiy kommunikativ vazifalar rejalashtirilgan va aniq maqsadlar sari yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Buning uchun, birinchi navbatda, kommunikator (axborot beruvchi) va auditoriyaning qarashlari birbiriga yaqinlashtirilishi lozim. Ushbu yo'nalishdagi ishlarda quyidagi omillarga e'tibor qaratish zarur: 1) auditoriya fikrini eng ko'p ifoda etayotgan ommaviy axborot vositalari turiga e'tibor qaratish; 2) auditoriya ishonchini eng ko'p qozongan ommaviy axborot vositasi turidan keng foydalanish; 3) biror muammo xususidagi kommunikator va auditoriyaning qarashlaridagi farqlarni kamroq ko'rsatish zarur (jumladan, mavjud muammolarni xolis yoritish va auditoriyaning ishonchini qozonish); 4) voqea hodisalarni yoritishda auditoriyaning manfaatlaridan kelib chiqib yondashish; 5) kommunikatorning pozitsiyasini ko'pchilikning pozitsiyasi sifatida talqin etish; 6) jamiyatdagi ijtimoiy guruhlarning manfaatlariga mos holda aloxida yondashish Axborotni yetkazishning e'tiborli jihati shundaki, u yangaliklar ko'rinishida bo'lsada, faqat bir tomonlama maqtoov shaklida emas, balki ko'pchilikni qiynayotgan muammolarning yechimi sifatida, barchaga tushunarli tilda bayon etilishi lozim. Shunday qilib, uchinchi bosqich o'z ichiga quyidagi elementlarni qamrab oladi: harakat strategiyasi, kommunikativ strategiya, dasturni amalga oshirish rejasi.

4kadam: yakuniy xulosalar yasash. Yakuniy xulosalar yasash ikki yo'nalishda: baholash mezonini ishlab chiqish va qayta aloqa kanalidan olingan ma'lumotlarni o'rganish shaklida amalga oshiriladi. Baholash mezonini ishlab chiqishda kishilarga singdirilgan g'oya ularga qay darajada ta'sir etganligini aniqlashning obyektiv mezonlari belgilansa, qayta aloqa kanalidan olingan materiallarni o'rganishda berilgan axborotlar soni, unga nisbatan javob reaksiyasi

singdirilgan toya natijasida kishilar o'z harakatlarini qay daraja o'zgartirganliklari tahlil qilinadi, ularning mafkuraviy ta'sirga javob reaksiyasi o'rganiladi. Milliy istiqloq mafkurasini singdirishning samaradorligini ta'minlashda bu bosqich muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki kishilarning fikrlari, voqyealarga beradigan baholari, munosabatlaridagi o'zgarishlarni doimiy o'rganib borish g'oyaviy ta'sirning samaradorligini «o'lchash» imkonini beradi. Bundan tashqari, insonlarni bezovta qiladigan muammolar haqida doimiy axborot to'planib, shunga mos ravishda tartbot yo'nalishini o'zgartirish yoki muayyan g'oyalarning tashviqotini faollashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Jamoatchilik fikridagi bu kabi o'zgarishlarni muntazam ravishda o'rganib borish mafkurani singdirish borasidagi kelgusi ishlar uchun zamin bo'lib xizmat qiladi.

Yuqorida ta'kidlantandek Milliy istiqloq mafkurasini singdirishda yangi texnologiyalardan foydalanish auditoriyani segmentlashni (turkumlarga ajratishni) taqozo etadi. Auditoriyani segmentlash kuyidagi omillar asosida amalga oshiriladi:

- Geografik makonga ko'ra. Kishilarning yashash joyi, mintaqada joylashgan o'rni birbiridan farq qilishi tufayli milliy istiqloq g'oyasini singdirishda ularning yashash joyiga e'tiborni qaratish lozim bo'ladi. Masalan, Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlari aholisining qarashlari, urf-odatlari Toshkent shaxri yoki Qoraqalpog'iston Respublikasi aholisining karashlari va urf-odatlaridan ancha farq qiladi.
- Demografik omilga ko'ra. Kishilarning yoshi, jinsi, oilaviy axvoli birbiridan farq qilgani bois ularning qarashlarida va qadriyatlarida ham muayyan tafovutlarni uchratish mumkin. Milliy istiqloq g'oyasi targibotining samaradorli amalga oshirishda bu omillarni ham nazardan qochirib bo'lmaydi.
- Psixologik omilga ko'ra. Kishilarning ruhiy holati ancha o'zgaruvchan bo'lsada, bu omil mafkura targibotida katta ahamiyat kasb etadi. Milliy istiqloq g'oyasini insonlar ongi va qalbiga singdirishda ularning ruhiy holati, jamiyatimizda kechayotgan islohotlarga munosabati, qo'llabquvvatlash darajasiga, voqyeahodisalarga munosabati va kayfiyatlarini hisobga olish darkor.

- Ijtimoiy maqomiga ko'ra. Kishilarning jamiyatda tutgan ijtimoiy maqomi ularning axborotni qay darajada qabul qilishlariga, bu axborotga qanday munosabat bildirishlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.
- Obro'-e'tiboriga ko'ra. Targ'ibotda yangi texnologiyalarni qo'llashda fikr yetakchilaridan foydalanish axborot yetkazishning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi. Shu bois kishilarga ta'sir ko'rsatishda ularning obro'e'tiborli kishilarga bo'lgan ishonchidan mohirona foydalanish talab etiladi. Negaki, muayyan guruhning manfaatlarini ifoda etishda, avvalo, fikr yetakchisini aniqlash va u orqali axborot yetkazish targ'ibotining samaradorligini oshirishga xizmat qilishi, shubhasiz.
- A'zolikka ko'ra. Kishilar u yoki bu partiyaning, jamoat birlashmasining a'zosi ekanligi mafkura targabotida qo'l keluvchi omil sanaladi. Odatda, bitta guruhga mansub kishilarning qarashlarida umumiylik o'xshashlik bo'ladi. Bu esa mafkura targibotini bir qadar yengallashtirishga xizmat qiladi.
- Qarorlar qabul qilishdagi ishtirokiga ko'ra. Kishilarning ijtimoiysiyosiy hayotdagi ishtiroklari va faolliklari ularning axborotni qabul qilishlariga ta'sir ko'rsatgani bois bu omil milliy istiqol g'oyasi targ'ibotida hisobga olinishi lozim. Qarorlar qabul qilishda faol ishtirok etishni xohlovchilar yoki o'zini hyech narsani hal qshshaydigan «kichkina odam» deb hisoblaydigan kishilar bir xil mazmundagi axborotni qabul qilishda turli nuqtai nazar bilan yoqsashadilar.

Milliy istiqol g'oyasi targabotida auditoriyani segmentlash, kishilarni alohida guruhlariga bo'lib ta'sir ko'rsatish katta ahamiyat kasb etadi. Aksincha, bir vaqtning o'zida juda keng auditoriyani va ko'p obyektlarni qamrab olishga intilishshshg samarasi kam bo'ladi.

Mafkura targ'ibotining bizda keng rasm bo'lgan turi voizlarning faoliyati bilan bog'liq. Targ'ibotning bu shakli samaradorligini oshirish alohida e'tibor talab qiladi. Chunki, birinchidan, voizlar nutq so'zlaydigan auditoriyalarga odamlarni to'plash ba'zida majburiy tus oladi. Auditoriyaga ixtiyoridan qarshi boshlab kelingan insonda esa hali va'zni eshitmayoq, ichki qarshilik paydo bo'ladi. Demak hali targibot boshlanmasidanoq u teskari samara berishi ehtimoli kuchayadi.

Ikkinchidan, bunday norozi auditoriyani o'zi tomoniga ogdirish, unga ta'sir ko'rsatish, uni ilhomlantirish voizdan juda katta mahorat talab etadi. Hamma voizlarda ham shunday iste'dod bormikan?

Ta'kidlash joizki, milliy istiqlol ROYASI targ'ibotining ta'sirchanligini oshirishdagi eng asosiy shartlardan biri — zimdan targibot qilittir. Inson unga ta'sir o'tkazilayotganini sezmasligi lozim. Aslida, targibot davomida mafkura so'zining ishlatilishi ham shart emas. Muxtasar qilib aytganda, targibottashviqot ishlarida masalaning quyidagi jihatlariga e'tibor qaratish muhim:

- oldimizga qo'yilgan maqsadlarga erishishdan har birimiz shaxsan manfaatdor ekanligamizga kishilarni ishontirish;
- kelajagimizni ko'z oldimizga keltirish imkonini beradigan, ertangi kunimiz qanday bo'lishini ko'rsatadigan materiallar tayyorlash;
- dolzarb qadriyatlarni singdirish maqsadida jamoatchilik fikriga shu qadriyatlarni jozibali qilib yetkazish;
- ommaviy axborot vositalaridan maorif tarqatish tizimidan insonlarni aqliy jihatdan boyitish quroli sifatida mohirona foydalanish;
- insonlarning erkin fikrlashini rag'batlantirish, ularni o'z fikrlarini himoya qilishga o'rgatish orqali mustaqil fikrlovchi insonni tarbiyalash;
- taraqqiyotimiz yo'lida g'ov bo'layotgan illatlarni fosh etish va tanqid qilish yo'li bilan ularni samarali «davolash»;
- ommaviy axborot vositalaridan haqiqat ko'zgusi sifatida foydalanish orqali insonlarning ularga ishonchini kuchaytirish;
- yaqin o'tmishda sodir bo'lgan yorqin voqyealarga bagishlangan xronikal filmlarni yaratish yo'li bilan yaxshi va yomon kunlarimizni botbot eslatib turish;
- insonlarda chuqur taassurot qoldirish maqsadida badiiy obrazlar orqali milliy mafkurani singdirish. Bunda targibottashviqot ishlarini puxta rejalashtirish, hissiyotlarga kuchli ta'sir qilish, jozibalilik noan'anaviy usullarini qo'llash, oshkoralik qadriyatlar doirasidan chiqmaslik ommabop va tushunarli bo'lish, takrorlanishlar bilan kishilarning «me'dasiga tegmaslik» talab qilinadi.

Mafkuraning targ'ibotiga aynan shunday yondashish ko'proq samara beradi. Shundagina insonlarning salohiyati, mehnagi, vaqti, mulki va mablag'larini tanlangan maqsad sari yo'naltirish mumkin. Bu esa mafkuraviy siyosatning natijasini moddiy narsalarda — yuqori sifatli mahsulotlarda, badavlat turmushimizda, bunyodkorlik ishlarida, erkin va farovon hayotda, iqtisodiy o'sishda «o'lchash» imkonini beradi.

2.2 Milliy g'oya targ'iboti va ma'naviy-ma'rifiy ishlarda axborot yetkazishda targ'ibot texnologiyalaridan foydalanish

Targ'ibot ishlarida har bir inson, avvalo, o'z manfaatlaridan kelib chiqib yashashini inobatga olish kerak. Milliy istiqlol g'oyasi qandaydir mavhum, quruq, hayotdan uzoq narsa emas, aksincha kishilarning kundalik turmushi, dardu tashvishlari bilan bog'liq holda talqin qilishi kerak. Inson qaerda ishlashidan qat'iy nazar, o'z vazifasiga mas'uliyat bilan qarasa, u milliy g'oya targ'ibotiga o'z hissasini qo'shmoqda, deb aytish mumkin bo'ladi.

Hozirgi paytda talaba yoshlarning ruhiyatiga kuchli ta'sir ko'rsatuvchi intellektual vosita vazifasini bajaruvchi mutlaqo yangi tipdagi yangi avlod o'quv adabiyotlari kerak. Buning uchun yoshlarning fizologik-psixologik rivojlanishlarini va dunyo siyosatining yangicha shakllanayotganligini e'tiborga olib, yaratilayotgan adabiyotlarning kontekstini tubdan o'zgartirish kerak.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish usullari, texnologiyalari, ustuvor yo'nalishlari XXI asrda insoniyat o'z taraqqiyotining sifat jihatidan yangi pallasiga qadam qo'ydi. Dunyoda katta o'zgarishlar sodir bo'layotgan bugungi kunda ijtimoiy makonni o'zlashtirishning yangi usullari, jumladan, yangi texnologiyalar keng rasm bo'ldi. Texnologiyalar asri deb atalayotgan XXI asrda ishlab chiqarishda joriy etilgan yangi texnologiyalar mehnat samaradorligini misli ko'rilmagan darajada o'stirib yubordi. Biroq yangi texnologiyalar faqat sanoat va qishloq xo'jaligida qo'llanilmayapti, balki ma'naviy, mafkuraviy jarayonlarda ham o'z samarasini ko'rsatmoqda. Mamlakatimizdagi mafkuraviy jarayonlarga ham shu

nuqtai nazardan yondoshish ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil qilishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zaruratini ko'rsatadi. Ma'naviyat va ma'rifat g'oyalarini xalq qalbi va ongiga singdirish muayyan texnologiya asosida olib borilganida tadbirlarning ketma-ketligi, miqyosi va me'yori, davomiyligi va tamoyillari singari jihatlar qamrab olinadi. Ularning muhimligi shunda ko'rinadiki, masalan, targ'ibotda me'yorning buzilishi, milliy mafkura to'g'risida hadeb va noo'rin gapiraverish, me'yorni bilmaslik teskari samara berishi mumkin. Targ'ibot texnologiyasi ma'naviy-ma'rifiy ishlar, milliy g'oya va mafkura mazmun-mohiyatiga mos bo'lgan taqdirdagina kutilgan natijaga erishish mumkin.

O'zbekistonda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni va mafkuraviy jarayonlarni tashkil etishning ustuvor yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- belgilangan tadbirlarning yuqori darajada uyushqoqlik bilan o'tkazilishini ta'minlash;

- ma'naviyatning, milliy g'oyaning targ'iboti sifatini muntazam oshirib borish;

- davr talablaridan kelib chiqqan holda ma'naviy-ma'rifiy va mafkuraviy ishlarni tashkil etishning yangi, samarali yo'llarini izlash;

- bu sohada eski usublarning mutlaqlashtirilishiga, andozalashtirishga yo'l qo'ymaslik;

- ma'naviy-ma'rifiy ishlar va mafkuraviy jarayonlarni tashkil etishda ijtimoiy muhitni hisobga olish;

- ma'naviy-ma'rifiy ishlar va mafkuraviy jarayonlarni tashkil etishda uchraydigan rasmiyatchilik va majlisbozlik ko'rinishlariga baxram berish;

- mafkuraviy faoliyatning qanchalik samarali olib borilayotganini bilish maqsadida uning monitoringini tashkil etishdan iborat.

- Milliy g'oyaning targ'ibot-tashviqotini tashkil etishda quyidagi tashkiliy tamoyillarga amal qilinishi maqsadga muvofiq:

- keng qamrovlilik, bunda jamiyatning barcha a'zolariga g'oyalar xilma-xilligi asosida mafkurani singdirish, bu jarayonda aholining barcha qatlamlarini qamrab olish nazarda tutiladi. Natijada, jamiyatning barcha bo'g'inlari mafkuraviy

ta'sir doirasida qamrab olinadi; - umumiy maqsadga yo'naltirilganlik; - faol insonni tarbiyalash va inson salohiyatini yuzaga chiqarish mafkuraning bosh maqsadi qilib olinadi chunki Prezident Islom Karimov ta'kidlaganidek "kommunistik mafkura va axloq normalaridan voz kechilganidan so'ng jamiyatda paydo bo'lgan g'oyaviy bo'shliqdan foydalanib, chetdan biz uchun mutlaqo yot bo'lgan, ma'nviy va axloqiy tubanlik illatlarini o'z ichiga olgan "ommaviy madaniyat" yopirilib kirib kelishi mumkinligini unutmaslik kerak"¹.

- uzluksizlik - milliy g'oya targ'ibotining makonda va zamonda doimiyligini, uning yaxlit tizim shakliga keltirilishini anglatadi. Uzluksizlik tamoyili milliy g'oya va mafkurasi xalq ongiga singdirish uchun mamlakatda muayyan mafkuraviy maydon yaratishni taqozo qiladi. Bu maydondagi har bir holat va harakat, jumladan, ta'lim tizimidagi o'quv rejalari, dasturlar, darsliklar, o'quv qo'llanmalari, sinf va auditoriyalar, ko'rgazmali qurollar milliy g'oya va mafkuriga uyg'un bo'lishi talab etiladi;

- ketma-ketlik - har bir bosqich uchun istalgan qadriyatlarni singdirish maqsadida mafkuraviy tashviqot rejalashtiriladi;

- bosqichma-bosqichlik - milliy g'oya va mafkurani targ'ib qilishning ruhiy jihatlari bilan bog'liq bo'lib, ham targ'ib qiluvchi, ham qabul qiluvchining muayyan tayyorgarlik bosqichlaridan o'tishini taqozo qiladi. Aytaylik, boshlang'ich sinf o'quvchisiga milliy mafkuraning falsafiy va etnik ildizlari to'g'risida gapirish noo'rin bo'lishdan tashqari mutlaqo samarasiz hamdir. SHuning uchun bog'chada, boshlang'ich sinflarda, to'liqsiz o'rta maktabda, yuqori sinflar, akademik litsey va kollejlarda, oliy o'quv yurtlari va mehnat jamoalarida ma'naviy-ma'rifiy va mafkuraviy ish tinglovchi va o'quvchilarning ui, bilimi, ma'lumoti kabi jihatlarni hisobga olib aniq belgilangan reja asosida olib borilishi kerak;

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarda meyor, shaxsiy ibrat va boshqarish. Bular:

---

¹ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. - Тошкент, "Маънавият", 2008, 117-бет.

- me'yoriylik – aksil targ'ibotni keltirib chiqaradigan, hayotdan uzilib qolishga olib keladigan balandparvozlik, rasmiyatchilik va takrorlanishlarga yo'l qo'ymaydi;

- shaxsiy ibrat – ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar va mafkuramizni targ'ib qilishda muvaffaqiyatni ta'minlaydigan muhim omillardan biri. Maktab muallimi darsda o'quvchilarga millat manfaatlari, orzu-umidlari, intilishlari to'g'risida balandparvoz gaplarni gapirsa-yu, o'zi hayotda shu manfaatlarga zid ishlarni qilsa, bu targ'ibotning samarasi nolga teng bo'ladi. Mamlakat va millat ravnaqi to'g'risida og'iz ko'pirtirib gapiradigan boshliq bo'shab qolgan lavozimga layoqatli va munosib xodim qolib, o'ziga qarashli, lekin bu o'ringa nomunosib odamni tiqishtirsa, milliy mafkurani aksiltarg'ibot qilgan bo'ladi. Shuning uchun, milliy g'oyani aholi ongiga singdirishda targ'ibotchilar faoliyatida ish bilan so'z birligini ta'minlash, ayniqsa, rahbar xodimlarning shaxsiy ibrat ko'rsatish tamoyiliga amal qilishi muvaffaqiyatni ta'minlaydigan eng muhim omillardan biridir. Korxonalar, tashkilot, muassasa rahbari, ular davlat sektori yoki xususiy sektorga tegishli bo'lishidan qat'iy nazar o'z jamoasidagi ma'naviy-mafkuraviy jarayonlarga mas'ul bo'lishi kerak;

- ilg'or targ'ibot-tashviqot texnologiyalaridan foydalanish - bunda mafkuraviy targ'ibotga insonlarni mohirona boshqarish usuli sifatida qaraladi. Milliy g'oyaning targ'iboti qotib qolgan narsa emas, faol jarayondir. SHuning uchun uni qadimdan qolgan va'z aytish va ma'ruza o'qish kabi targ'ibot shakllari yordami bilangina keng xalq ommasi ongiga singdirib bo'lmaydi. Maqsadga erishish uchun targ'ibotning faol shakllaridan, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish maqsadga muvofiq. yoshlar orasida targ'ibot olib borilganda munozara, bahs, davra suhbati kabi shakllardan oqilona foydalanilsa maqsadga tezroq va to'laroq erishish mumkin. yoshlarning fiziologik va ruhiy xususiyatlari va'z va ma'ruzalarni emas, ko'proq interaktiv usullar va sanab o'tilgan targ'ibot shakllaridan foydalanishni taqozo qiladi.

Mazkur targ'ibot tamoyillari milliy istiqlol g'oyasini inson ongi va qalbiga singdirishning barcha bosqichlari uchun umumiy va bir xil bo'lib, turli

bosqichlarda, turli shakl va vositalardan foydalanganda odamlarning ui, kasbi, ma'lumoti kabi xususiyatlari hisobga olinadi.

Targ'ib qilinayotgan g'oyalarning inson ongida axborot, ma'lumot tarzida Ornashishi kifoya qilmaydi, ular insonning yurak-yuragiga etib borganidagina ular inson qalbiga chuqur o'rnamshadi. Buning uchun esa auditoriya targ'ibotchining milliy g'oyaga chuqur ishonchi va qat'iyatini his qilishi kerak. Targ'ibotning keyingi bosqichi g'oyani to'g'ri va atroflicha tushuntirishni, mafkura bilan bog'liq barcha savollarga javob topib berishni talab qiladi. chunki milliy g'oyani tushunish - unga ishonish demakdir. Ana shu erda bir savol bilan to'qnashamiz: nima ko'proq ishonch uyg'otadi: jiddiy dalillar bilan asoslangan axborotmi yoki hissiyotlarni uyg'otuvchi ma'ruzami? Targ'ibot davomida insonning hislariga, qalbiga murojaat qilish katta samara beradi, albatta. Lekin ishonchli dalillar, e'tiroz uyg'otmaydigan hayotiy ma'lumotlarning keltirilishi bu g'oyalarni hayotga tatbiq qilishdan hammamiz manfaatdor ekanligimiz haqidagi fikrni uyg'otadi.

Targ'ibot jarayoni shu erda tugaydi, deb o'ylaydiganlar katta xato qiladilar. Zero, mafkura yangi ishlarga ilhomlantiradi, harakatga undaydi. Harakatsiz mafkura esa safsatabozlikdan bo'lak narsa emas. Demak, insonlar milliy mafkuradan o'rin olgan g'oyalarga mos harakat qila boshlaganlaridagina milliy g'oya xalqning e'tiqodiga aylanganligi haqida xulosa qilish mumkin.

Ta'kidlash joizki, ma'naviy-ma'rifiy ishlar ta'sirchanligini oshirishdagi eng asosiy shartlardan biri - miliy g'oya mafkuraning targ'iboti manipulyatsiya, ya'ni zimdan amalga oshirilishi zarurligidir. Inson unga ta'sir o'tkazilayotganini sezmasligi lozim. Aslida targ'ibot davomida mafkura so'zining ishlatilishi ham shart emas. Muxtasar qilib aytganda targ'ibot-tashviqot ishlarida quyidagi jihatlarga e'tibor qaratish muhim:

- oldimizga qo'yilgan maqsadlarga erishishdan har birimiz shaxsan manfaatdor ekanligimizga kishilarni ishontirish;
- kelajagimizni ko'z oldimizga keltirish imkonini beradigan, ertangi kunimiz qanday bo'lishini ko'rsatadigan materiallar tayyorlash;

- dolzarb qadriyatlarni singdirish maqsadida jamoatchilik fikriga shu qadriyatlarni jozibali qilib etkazish;

- ommaviy axborot vositalaridan bilim ulashish va insonlarni aqliy boyitish quroli sifatida mohirona foydalanish;

- insonlarning erkin fikrlashini rag'batlantirish, ularni o'z fikrlarini himoya qilishga o'rgatish orqali mustaqil fikrlovchi insonni tarbiyalash.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytib o'tishim kerakki, milliy g'oya targ'iboti texnologiyalarida axborot yetkazib berish, uni inson ongi va qalbiga singdirish asosiy vazifa va bu ishni amalga oshirish odamdan katta masuliyat talab qiladi. Ayni paytda inson ruhiyati, maqsad va intilishlari ishonch hamda e'tiqodining shakllanishi unga yetkazib berilgan axborotlarga ham bog'liq. Uning namoyon bo'lishi nafaqat har bir shaxs, ayni paytda boshqa insonlar, muayyan guruhlar va qatlamlar, elat, millat, xalqning mushtarak maqsadlari yuzaga chiqishining muhim omilidir.

Milliy g'oyani anglash umummaqsad yo'lida birlashish, uyushish, o'zini safarbar etish, hamjihat va hamkorlik totuvlik hamda bagrikenglik fazilatlari sifatida namoyon bo'lishini bildiradi. Shunday omilning mavjudligi mamlakatning, xalqning, millatning ma'naviy, ruhiy kuchqudrati mustahkam ekanligini ko'rsatadi. Uning negizida o'zlikni anglash, millat va xalqni, jamiyatning oldida turgan mushtarak maqsadlarni anglash yotadi. Mushtarak taqdir, Vatan, tarix milliy madaniy meros, til, madaniy qadriyatlar bir tomondan, ikkinchidan, mamlakatning, xalqning, millatning dunyo, bashariyat erishayotgan yutuqlaridan foydalanishga bo'lgan ehtiyojni his etish tuygusi ana shu jarayonda milliy istiqlol g'oyasini taraqqiyotning muhim kaliti sifatida namoyon etadi. Uning asosiy g'oyalari va fuqarolik mas'uliyati hamda mamlakatning, millatning kelajagi, uning o'ziga xos va mos taraqqiyot yo'lini amalga oshirish, o'zligini saqlab qolish uchun Vatan oldida, millat va kelgusi avlodlar oldidagi mas'ullik ruhini singdiradi.

Milliy istiqlol g'oyasini o'rganishni fuqarolik mas'uliyati va burchi ham, unga ishonch va e'tiqodni mustahkam bo'lishini his etishni taqozo etadi. Shundagina u xalqni, millatni birlashtirishga, mustaqillikni mustahkamlashga va rivojlantirishga xizmat qila oladigan muhim vazifani bajaradi. Inson faoliyatida bunyodkorlik yoki tajovuzkorlik kuchini namoyon bo'lishiga sabab bo'ladi. Shuning uchun ham har qanday fikr, g'oya, mafkura ham xalqlar taqdiriga bir xil ta'sir etmagan. Ular orasida bunyodkor g'oyalar bilan birga, buzgunchi va tajovuzkorlari ham bo'lganligi mafkura tarixidan ma'lum. Bu ham turli ijtimoiy

kuchlarning «ichki ma'naviy dunyosi» maqsad va muddaolari bilan bogliq bo'lgan o'zigaxos qonuniyatdir. Ularni ham o'rganish, bilish zarur. Bu insonda ezgu g'oyalardan yovuz g'oyalarni farqlay olish qobiliyatini shakllantiradi va g'oyani g'oyadan, mafkurani mafkuradan farqini anglashga yordam beradi.

Bugungi globallashuv jarayoni o'tmishda ham, hozir va kelajakda ham milliy g'oyaga bo'lgan zaruratni oshirib boradi. Shuning uchun ham bu dunyo qanchalik ma'rifiy taraqqiyot qonunlariga amal qilmasin, inson qalbi, ongi va ishonchi, e'tiqodini o'zgartirishga bo'lgan harakat, urinish, doimo saqlanib qoladi. Bunday urinish yo'qolgan davrni, inson ongi va qalbini o'z holicha erkin va turli xil «mafkuraviy tazyiqchardan xoli holda rivojlanish deb tasavvur etishni» faqat orzu qilish mumkin. Turli maqsadlar, manfaatlar bor ekan u turli davrlarda, turli xil namoyon bo'lishi tabiiy.

Bu qonuniyatlarni fan yo'li bilan o'rganib, oldindan uni bashorat qilish o'ta murakkab jarayondir. Chunki, g'oya va mafkura sohasi ishonch va e'tiqod, dunyoqarash, manfaatlar tizimi bilan bog'liq. Shunga ko'ra, faqat uning o'zgaruvchanligini oldindan aytish mumkin, xolos. Uni xalqning o'zligiga bo'lgan munosabati, o'zligini anglash darajasi, milliymadaniy merosiga, qadriyatlariga bo'lgan munosabatda har bir avlodga nima berayotgani va nimani meros qilib qoldira olishi bilan bogliq qonuniyat mujassamlashgan. Shuning uchun ham milliy g'oyani fan sifatida o'rganishni unchalik to'g'ri emas deb hisoblaydiganlar fikriga qo'shilish qiyin. Masalan, inson ongi va tafakkurida g'oyaviy bo'shliq vujudga kelishi bilan uning dunyoqarashida mustaqil fikrdan ko'ra mutelik qaramlik g'oyalari ustuvor bo'la boshlaydi. Demak uni ko'proq o'rganishga bo'lgan ehtiyoj zaruriyatini anglash tuygusini dalillovchi omillar, uni uzluksiz, doimiy, tadrijiy ravishda hamma vaqt, alohida e'tibor beradigan, qolaversa, har bir xalq yoki millatning, mamlakat yohud davlatning ertangi istiqboli, dunyo hamjamiyatida o'ziga xos o'ringa ega bo'lishi, o'zligini saqlab qolishga bo'lgan ehtiyojning hayotiy falsafasidir.

Milliy g'oyada o'zligini saqlab qolish maqsadi dunyodan ajralib yashashni, faqat o'z qobigiga o'ralib qolishini bildirmaydi. Aksincha, dunyo bilan hamnafas

bo'lishga undaydi. Faqat milliy ma'naviy qadriyatlariga, merosiga tayangan holda unga hurmat bilan qarashga, o'z milliy ma'naviy negizlariga tayanib, undan uzilmaslikni o'rgatadi. Chunki undan begonalashish, milliy o'zligidan uzoqlashtiradi, tarixidan, qadriyatlaridan ayri holda rivojlanishga sabab bo'ladi. Bu milliy taraqqiyot qonuniyatiga va manfaatlar uygunligiga ham mos kelmaydi.

Milliy g'oya bu mustaqillikni mustahkamlash va uni asrabavaylash, himoya qilish omili. Shuning uchun ham u inson ongini boshqarishni emas, aksincha uni bunyodkor g'oyalarga yo'naltirishga xizmat qiladigan oliy qadriyat hamdir. Milliy g'oya ana shu eng oliy qadriyat — inson, xalq, millat, mamlakat sha'ni, qadriyatini, o'zligini hurmat qilishiga tayangan holda turli sivilizatsiyalar rivoji talablariga javob beradi. Milliy g'oyani o'rganish kishida milliy gururni uygotadi va doimo o'zligini boshqarishga undaydi. Shuning uchun ham milliy g'oya boshqarishga ijtimoiy falsafiy fanlardan farqli o'laroq Vatan, millatning dardi, orzu-umidlarini, maqsadlarini, sha'ni baland tutib, uni doimo qalbida saqlagan holda o'zligini boyitib borishda taraqqiyot omili bo'lib xizmat qiladi. Bu jarayon ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot qurish kabi milliy g'oyaning bosh maqsadi bilan mushtaraklikda namoyon bo'lishining sababi ham shunda. U demokratik rivojlanish, fuqarolik jamiyati qurilishiga yo'naltirilgan, fuqarolarni millatidan, dini va e'tiqodidan qat'iy nazar, safarbar etuvchilik bilan bog'liq ma'naviy ruhiy kuchqudrat manbaidir. Xalqgoshg, millatning, har bir fuqaroning nafaqat o'tmish, bugungi kun va kelajagi bilan bog'langan. Milliy istiqbol g'oyasini ishonch va e'tiqodga aylantirish bir kishining ishi emas. U har bir millat fidoyisi, mutafakkirining vazifasidir. Zero, xalqning, millatning jipslashib, o'zaro hamkor, hamjihat bo'lib, ozod va obod Vatanda erkin hamda farovon hayotda yashashining kafolatidir. Milliy istiqbol g'oyasi — bu mavhum maqsadlar emas. U aniq bo'lib, har bir kishining kundalik hayot tarzi, dunyoqarashi, ong va tafakkuri, ishonch va e'tiqodi, uning faoliyati orqali ijtimoiy hayot o'zgarishlariga ta'sir ko'rsatadi. Bu sohada har bir yutuq insonning o'ziga, oila a'zolari, mahallasi, eiyurti, xalqi va millatining, Vatani, mamlakatining ravnaqiga, taraqqiyotiga muhim hissa bo'lib qo'shiladi. «Barchamizning tayanchimiz va suyanchimiz bo'lgan

farzandlarimizning xursandchiligini, kerak bo'lsa, ochiq qiyofasi, baxtiyor chehrasini ko'rish, ertangi kunga ishonchini o'zimizga tasovvur qilish shuning o'zi katta baxt emasmi?»¹ deb ta'kidlaydi Prezidentimiz I.A.Karimov. Darhaqiqat milliy istiqlol g'oyasiga amal qilgan, uni ishonch va e'tiqodiga ongli ravishda aylantirgan odam juda katta ma'naviy-ruhiy kuchquvvat manbaiga ega bo'ladi. Bu uni yangi yutuqlarga, ezgu maqsadlarga undaydi. Hayotning, yashashning ma'nomazmunini insonlar bilan birga bo'lishda, ularga savob ishlarni qilish, ezgulik yo'lida mamlakat ravnaqi uchun ilm olishga, kasbhunar egallashga undaydi. Inson hayotida suv va havo qanchalik zarur, non qanchalik aziz bo'lsa, milliy g'oya ham shunday. Usiz, inson o'zligini, istiqbolini aniq tasavvur eta olmaydi. Milliy g'oya shunga o'rgatadi. Bu esa har bir insonyushg o'ziga xos ma'naviy dunyosi orqali amalga oshadi. Bunday mushtaraklik ma'naviy kuch qudrat manbai bo'lib taraqqiyotga xizmat qiladi, Zamon, davr va avlodlar o'zgaradi, lekin milliy g'oyaga zaruratning qolishi muqarrar. Milliy g'oya boyib, rivojlanib borishi tabiiy. Dunyodagi o'zgarishlar milliy g'oya oldida ham yangiyangi vazifalarni, usul va vositalardan foydalanishni talab qiladi. Uni hisobga olish, "mafkura maydonida" ezgu va bunyodkor g'oyalarning doimo ustuvorlik qilib qolishini, ma'rifiy taraqqiyotning istihbolini belgilaydi. Shuning uchun ham O'zbekiston xalqi milliy g'oyaga alohida e'tibor berib, uni jamiyat mafkurasi sifatida o'rganishi ana shu ezgu maqsadlar bilan bogliq bo'lganligi uchun ham o'zining samarasini bermoqda.

Yurtboshimizning «Bugungi kunda g'oyani taqiq bilan, ma'muriy chorlar bilan yengib bo'lmaydi. G'oyaga qarshi faqat g'oya, fikrga qarshi faqat fikr, jaholatga qarshi ma'rifat bilan bahsga kirishish, olishishi mumkin», degan fikrlari bugungi kunda har bir vatandoshimiz uchun dastur amal bo'lishi kerak.

Foydalangan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T - „O'zbekiston” , 2014.
2. „O'zbekiston Respublikasi umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi” Nizom. T - „O'zbekiston” 1998.
3. „Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” T - „O'zbekiston” ,1997.
4. "Barkamol avlod yili" davlat dasturi.-T.: O`zbekiston, 2010.-80 b.
5. Karimov I. "Kamolot" yoshlarimizning chinakam suyanchi va tayanchi bo`lsin.- T.: O`zbekiston, 2001.-48 b.
6. Islom Karimov.Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T - „O'zbekiston” 2008.
7. Islom Karimov. “O‘zbekiston: milliy istiqloq, iqtisod, siyosat, mafkura”. T - „O‘zbekiston”, 1996.
8. Islom Karimov. “Milliy istiqloq mafkurasi — xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir”. T- „O‘zbekiston”, 2000.
9. Islom Karimov. “Tarixiy xotirasiz kelajak yo‘q”. T- „O‘zbekiston”, 1998.
10. N. Azizxo'jayeva. “Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat”. T - „O'zbekiston” 2003.
11. Abilov O'. Milliy g'oya, ma'naviy omillar. — T.: Ma'naviyat, 1999.
12. Alimova D. Insoniyat tarixi — toya va mafkuralar tarixidir. T.: Yangi asr avlodi, 2001.
13. Karimova V. Targibotning psixologik uslublari. T.: Ma'naviyat, 2001.
14. R. Mnavarova. “Pedagogika”. T - „ O'zbekiston”, 2001.

Internet materyallari

1. www.ziyonet.uz
2. www.arxiv.uz
3. www.google.ru
4. www.leks.uz
5. www.kitob.uz